Зразок 3 частини сертифікаційної робот

Зразок 3 частини сертифікаційної роботи

Частина 3
Власне висловлення

Прочитайте наведений текст.

Часто можна почути думку, що з грубою, невихованою особою варто говорити «її мовою», оскільки вона, мовляв, не розуміє іншої. Водночас багато хто вважає, що коли в стосунках із такими людьми ми почнемо грати за їхніми правилами, то вже нічим не відрізнятимемося від них. **Викладіть Ваш погляд на проблему: Як варто чинити, зіткнувшись із невихованістю, непорядністю іншої людини**

Сформулюйте тезу, наведіть два-три переконливі аргументи, що найкраще підтвердять Вашу думку. **Проілюструйте Ваші міркування посиланнями на приклади** з художньої літератури чи інших видів мистецтва (зазначте автора й назву твору, укажіть на проблему, порушену митцем, художній образ, через який проблему розкрито, наведіть цитату з твору тощо), історичними фактами або випадками з життя. Не переказуйте змісту художнього твору, не давайте повної характеристики образів. **Сформулюйте висновки.**

Роботу запишіть на **бланку Б.** У разі потреби використовуйте чернетку наприкінці зошита**. Увага!** Роботу, що не відповідає темі власного висловлення, буде оцінено в 0 балів. **Роботу обсягом до 100 слів буде оцінено в 0 балів**

Дотримуйтесь структури твору-роздум

Теза. (Як я вважаю?) *Я думаю так...*

Аргумент 1. (Чому я так вважаю?) *Я так думаю, тому що...*

Приклад до аргументу 1. *Цей аргумент підтверджує ситуація, у яку потрапив герой твору...*

Аргумент 2. (Чому ще я так вважаю?) *Я думаю так ще й тому, що...*

Приклад до аргументу 2. *Цей доказ можна проілюструвати...*

Висновки. *Отже, можна зробити висновок...*

Порядок роботи над власним висловленням

І. АНАЛІЗУЄМО ТЕМУ ТВОРУ

- ✓ **Уважно прочитати тему**
- ✓ **Зрозуміти значення всіх слів**
- ✓ **Визначити головне**
- ✓ **Перефразувати по-своєму: своїми словами, простіше та зрозуміліше**

Типи тем творів:

1. **Тема містить тезу** (треба **погодитись чи спростувати**):

- Підтримайте або спростуйте думку, висловлену Г.С.Сковородою: *«**Багатством живиться лише тіло. А душу звеселяє споріднена праця**».*
- Підтримайте або спростуйте думку: ***«Ми – не безліч стандартних “я”, а безліч всесвітів різних».***
- Підтримайте або спростуйте думку: ***«Потрібно цінувати те, що маєш, а не те, про що мрієш».***
- Підтримайте або спростуйте думку: ***«Поразка – це наука. Ніяка перемога так не вчить…».***
- Підтримайте або спростуйте думку: ***«Зміни – найцікавіше в житті».***

2. У темі закладено **дилему** (потрібно вибрати **один з двох варіантів**):

- **Комп’ютерні ігри для підлітків: самовдосконалення чи саморуйнування?**

- *Людина щосекунди змінює свою планету, утверджується на ній. Прагнучи підкорити природу, ми не маємо часу замислитися про доцільність володарювання над нею.*

Чи потрібно людині шукати відповідь на питання про доцільність підкорення природи й володарювання над нею?

3. У темі поставлено **проблемне питання** (тезу треба сформулювати самостійно):

- Людина соціальна істота, а тому їй не властиво надовго залишатися на самоті. Разом із тим багато хто впевнений, що саме самотність допомагає індивіду зрозуміти себе, проаналізувати своє життя. Вони заперечують думку, що тільки оточення може дати об'єктивну оцінку людині, її діям і вчинкам.

Наскільки людині варто дослухатися до думки оточення про неї?

- Добро завжди має перемагати – це ми знаємо з дитинства Але ж відомо, що будь-яка перемога пов'язана з певним насильством.

Як добро має перемагати в нашому недоброму світі?

- Усі ми прагнемо бути успішними людьми, але життя не завжди сприяє нашій самореалізації.

До кого ж приходить успіх у житті?

- Понад століття тому Іван Франко писав:

Книги – морська глибина,
Хто в них пірне аж до дна,
Той, хоч і труду мав досить,
Дивнії перли виносить.

Багато хто переконаний, що книги відіграють важливу роль у формуванні особистості, її духовному становленні. Інші ж твердять, що сьогодні можна легко обійтися взагалі без книжок.

Чи збереглося значення книги в нашому інформаційному суспільстві?

- *Прислів'я мовить:* ***«Моя хата скраю – нічого не знаю»***.

Дехто вважає, що можна жити, не переймаючись чужими клопотами, суспільними проблемами, а віддавши себе служінню сім'ї, дбаючи про благополуччя своїх близьких і рідних. Багато ж хто переконаний, що повноцінним є життя з турботою про інших.

Як має ставитися до цього людина, прагнучи до щасливого життя?

- Споконвіків у суспільстві цінували різні людські якості: у тривожні часи – мужність, хоробрість, готовність до ризику, у мирні – працьовитість, виваженість, здатність до компромісів тощо. І нині одні прагнуть романтики, інші – віддають перевагу прагматизму.

А які людські якості найбільше потрібні молоді в сучасному світі?

4. Тема – **речення описового характеру** (тезу треба сформулювати самостійно)

Увага!!! Роботу, що **не відповідає темі** власного висловлення, **буде оцінено в 0 балів.**

Тема (ЗНО 2015): *Людина – соціальна істота, а тому їй не властиво надовго залишатися на самоті. Разом із тим багато хто впевнений, що саме самотність допомагає індивіду зрозуміти себе, проаналізувати своє життя. Вони заперечують думку, що тільки оточення може дати об'єктивну оцінку людині, її діям і вчинкам.* ***Наскільки людині варто дослухатися до думки оточення про неї?***

Дана тема досить об'ємна й має кілька **ключових положень:**

- ✓ *людина* — ***соціальна істота,***
- ✓ *людині* ***не властиво надовго залишатися на самоті,***
- ✓ *самотність* ***допомагає зрозуміти себе,***
- ✓ *оточення* ***може дати об'єктивну оцінку*** *людині* тощо.

Але власне тема **сформульована в** останньому реченні, **що в завданні акцентовано напівжирним шрифтом:** *Наскільки людині варто дослухатися до думки оточення про неї?* У темі поставлено **проблемне питання** (тезу треба сформулювати самостійно)

Зверніть увагу на два моменти: ***наскільки*** (тобто не просто треба чи ні) та ***про неї*** (а не взагалі про будь-що).

II. ФОРМУЛЮЄМО ТЕЗУ

Теза — обов'язковий елемент висловлення (2 бали)

- теза містить Вашу позицію щодо теми, виражену відповідними мовними конструкціями;
- розміщена на початку твору;
- лаконічна: достатньо 1-2 речень.

➢ Якщо в темі вже **запропоновано тезу:** Підтримайте або спростуйте думку, висловлену Г.С.Сковородою: ***«Багатством живиться лише тіло. А душу звеселяє споріднена праця»,***

то треба висловити:

- *згоду;*
- *незгоду;*
- *часткову згоду (якщо є заперечення)*

➢ Якщо в темі твору **дилема: *Багато хто переконаний,*** що книги відіграють важливу роль у формуванні особистості, її духовному становленні. ***Інші ж твердять,*** що сьогодні можна легко обійтися взагалі без книжок.

у тезі треба:

- стати на один бік;
- об'єднати обидві точки зору;
- запропонувати третій варіант.

➢ Якщо в темі поставлено **проблемне питання:** Усі ми прагнемо бути успішними людьми, але життя не завжди сприяє нашій самореалізації. ***До кого ж приходить успіх у житті?***

формулюємо тезу, відповідаючи на нього.

Якщо тема подана **описовим реченням:** *Людина щосекунди змінює свою планету, утверджується на ній. Прагнучи підкорити природу, ми не маємо часу замислитися про доцільність володарювання над нею.*

у тезі пропонуємо власний погляд на ситуацію.

МОВЛЕННЄВЕ ОФОРМЛЕННЯ ТЕЗИ

У тезі подавайте власне бачення проблеми, використовуючи ***речення зі вставними конструкціями*** (на мою думку, як на мене, ***тощо).***

Підтримати думку, подану в темі, можна формулюваннями типу:

Я згоден І згодна...
Я думаю, що... Я вважаю, що...
Я підтримую...
Немає сумнівів, що...
Я цілком погоджуюсь...
Важко не погодитися з тим, що...
З упевненістю хочу заявити, що...
Мені здається, що...
Правильною можна вважати думку...
На моє глибоке переконання, ...

Для висловлення заперечення доречні фрази:

Я не підтримую...
Я не погоджуюся...
Хочу спростувати...
Хочу піддати сумніву...
Вважаю помилковим судження...
Не можу погодитися з думкою...

Неоднозначне ставлення до ситуації висловлюємо за допомогою конструкції:

З одного боку..., але з другого (іншого)...

Якщо йдеться про два варіанти, використовуємо формулювання один/ другий бік, якщо можливих варіантів більше,— один / інший.

III. НАВОДИМО 2 - 3 АРГУМЕНТИ

Аргументи **– докази**, що переконливо доводять вашу позицію висловлену в тезі.

Необхідно наводити **мінімум два різні доречні аргументи.**
Вони мають бути розміщені **після тези перед прикладами.**

Аргументи вводяться в текст:
Підтвердженням цього є...
Я так вважаю, бо (Оскільки, тому що) ...
Доказом цього може бути...
Моє переконання ґрунтується на тому, що...
Спробую переконати вас такими аргументами...
Наведу кілька аргументів на користь мого погляду...
Свою позицію хочу аргументувати низкою міркувань...
Моя позиція бачиться справедливою з огляду на те, що...
Аргументом на користь моєї думки може бути те, що...
Довести своє твердження можу такими аргументами...
На підтвердження своєї позиції наведу кілька аргументів...
Аргументом, що доводить слушність моєї думки, може бути те, що...
Довести істинність своєї позиції можу такими аргументами...

Якщо **авторська позиція,** висловлена **в тезі,** однозначна (наприклад, **згода чи незгода**), то **аргументи** доречно вводити за допомогою вставних слів ***по-перше, по-друге.***

Якщо теза містить **часткову згоду** чи **об'єднує протилежні точки** зору, **аргументи** варто починати вставними конструкціями ***з одного боку, з другого (іншого) боку.***

Пам'ятайте: формулювання ***по-перше*** та з ***одного боку*** вимагають обов'язкового продовження ***по-друге*** та ***з другого (іншого) боку*** відповідно.

Можна кожен аргумент групувати з прикладом до нього.

Вправа 1. Проаналізуйте приклади аргументів до теми ЗНО-2015: доведіть, що вони доречні й правильно оформлені. Підкресліть словесні формули, характерні для побудови аргументів.

1. Теза: Людині варто завжди дослухатися до думки оточення про неї.

Аргументи: *По-перше, аби об'єктивно оцінити ситуацію, потрібно декілька різних поглядів на неї.*

По-друге, ми не знаємо, як виглядаємо в очах інших. Маючи інформацію про це, ми можемо змінитися на краще.

2. Теза: Людині зовсім не варто дослухатися до думки оточення про неї.

Аргументи: ***По-перше,*** *думки інших людей не завжди правильні.* ***По-друге,*** *лише наодинці можна проаналізувати своє життя, подальші дії., а також відпочити від буденності.*

3. Теза: Я вважаю, що варто обов'язково дослухатися до думки оточення про себе, але при цьому критично ставитися до висловленого.

Аргументи: ***З одного боку,*** *думка оточення досить часто містить певні стереотипи, упереджене ставлення й не приносить людині нічого, окрім обмежень і нещастя.*

З іншого боку, *якщо сприймати слова оточення не як абсолютну істину, то їх можна використати на власну користь, адже конструктивна критика допоможе в самовдосконаленні та вирішенні проблем.*

IV. НАВОДИМО ПРИКЛАДИ

Приклади – частина власного висловлювання, яка структурно міститься після аргументу і підкріплює його, посилюючи авторську позицію **(2 бали).**

Приклад із літератури чи інших видів мистецтва повинен яскраво ілюструвати наведений аргумент.

- ✓ Приклад містить інформацію про автора (режисера, художника), назву твору, героя (не обов'язково зазначати жанр та мистецький напрям, тому цю інформацію подавайте, якщо впевнені в ній);
- ✓ Приклад не є переказом сюжету та характеристикою персонажа (достатньо 3-4 речення*).*

МОВЛЕННЄВЕ ОФОРМЛЕННЯ ПРИКЛАДІВ

Наприклад…
Для прикладу ….
Так, у творі…
Не можна не згадати…
Згадується герой…
Прикладом може слугувати…
Історія дає багато прикладів…
Говорячи про…, не можна не згадати…
Яскравим прикладом цього може слугувати…
Щодо цього яскравим прикладом є герой твору…
Принагідно можу навести такий приклад…
Хочу навести приклад з власного життя…
У зв'язку із порушеною проблемою хочеться згадати твір…
Найкращою ілюстрацією такого розуміння проблеми є герой твору…
Проілюструвати наведене вище твердження може ситуація, зображена…
Скарбниця світової літератури дає багато прикладів, що ілюструють порушену проблему.

Застерігаємо від використання цитат у висловленні: введення їх у текст балів не додає, зате вимагає точного відтворення цитованого тексту, зокрема й авторських розділових знаків, адже цитата — це дослівно переданий уривок чужого мовлення.

Вправа 1. Проаналізуйте приклади до теми ЗНО-2015: доведіть, що вони доречні до наведених аргументів і правильно оформлені. Особливу увагу зверніть на мотивацію наведення прикладу (звичайно її подано в останньому реченні). Підкресліть фрази, за допомогою яких приклад уводять до тексту висловлення.

1. *Аргумент:* Думка оточення досить часто містить певні стереотипи, упереджене ставлення й не приносить людині нічого, окрім обмежень і нещастя.

Подібна ситуація описана у драмі-феєрії Лесі Українки «Лісова пісня». Мавка звикла до абсолютної свободи, адже, живучи в гармонії з природою в оточенні чарівних істот, мала змогу цінувати волю та красу життя. Захопившись хлопцем Лукашем і потрапивши в оточення людей, вона змінюється під тиском нещадної критики з боку матері юнака та її вказівок щодо того, як повинна поводитися дівчина. Надавши забагато значення думці оточення, Мавка втрачає свободу бути собою, марніє, а зрештою й гине.

2. *Аргумент:* Завжди треба дослухатися до думки батьків і рідних, бо вони бажають тобі щастя.

Яскраву ілюстрацію до цього аргументу знаходимо. в п’єсі Миколи Куліша «Мина Мазайло». Головний герой не зважав на думку сина про себе та свою поведінку. У результаті Мина змінює прізвище на російський манер, але згодом шкодує, бо саме через це його виганяють з роботи. Поради сина допомогли б Мині уникнути багатьох життєвих проблем.

3. *Аргумент:* Кожен сам має вирішувати свою долю.

Прикладом вольової особистості, яка відповідає за своє життя, є Уляна, головна героїня твору Григорія Квітки-Основ’яненка «Сватання на Гончарівці». Дівчина не послухала матір і не вийшла за нелюба, оскільки її зовсім не приваблювали статки майбутнього чоловіка. Лише кохання допомогло героїні зробити правильний вибір.

V. ФОРМУЛЮЄМО ВИСНОВКИ

Висновки — завершальна частина висловлення, що містить логічний підсумок, зроблений Вами на основі викладеної інформації (2 БАЛИ).

- ✓ Висновки узагальнюють авторську позицію щодо теми;
- ✓ Відповідають тезі;
- ✓ Органічно випливають зі сказаного вище (не можуть містити нових думок);
- ✓ Розміщені наприкінці твору;
- ✓ Лаконічні (1-2 речення).

МОВЛЕННЄВЕ ОФОРМЛЕННЯ ВИСНОВКІВ

Отже, бачимо, що...
Підбиваючи підсумки...
Можна дійти висновку...
Можна зробити висновки...
Підсумовуючи, можу впевнено сказати...
Насамкінець хочу підбити підсумки моїх міркувань

Вправа 1. Прочитайте запропоновані фрагменти тексту (тема ЗНО-2015). Визначте та запишіть, якими структурними елементами висловлення вони є. Поряд із кожною частиною проставте номер залежно від її місця розташування в тексті.

- По-друге, хоча й кажуть, що об’єктивно ситуацію здатна оцінити тільки стороння людина, це не завжди є правдою. Адже ми не можемо стверджувати, що знаємо людину настільки добре, аби робити висновки щодо її життя.
- Я вважаю, що людині варто незначною мірою дослухатися до думки оточення про неї, аби це не впливало на прийняття життєво важливих рішень.

- У висновку можу впевнено сказати, що людина має дослухатися до думки оточення про неї лише незначною мірою. Визначальною в житті кожного з нас має бути власна думка.
- Візьмемо за приклад біографію Альберта Ейнштейна. Як відомо, він довго не міг розмовляти й погано вчився, через що його вважали відсталою дитиною та, як то кажуть, поставили хрест на майбутньому хлопця. Усе подальше життя Ейнштейна — свідчення того, наскільки помилялися сучасники, адже науковець відомий як один із найвизначніших геніїв за всю історію людства.
- Чудово ілюструє цей аргумент ситуація, зображена в новелі Миколи Хвильового «Я (Романтика)». Головний герой твору проігнорував власну совість і поклик душі та дослухався до думки суспільства. Йдучи на повідку оточення та загальноприйнятого «треба», він виніс смертний вирок рідній матері, про що потім сильно шкодував. Цей вчинок перекреслив усе життя героя.
- По-перше, якщо сліпо довіряти соціуму та не зважати на власні відчуття, можна припуститися фатальної помилки, що зіпсує все подальше життя.

Приклади власних висловлень

Підтримайте або спростуйте думку: **«Будь-яка проблема — це можливість стати кращим».**

Прочитайте наведений текст.

Будь-яка проблема — це наявність суперечливої ситуації, питання, що потребують розв'язання. Кожен знаходить різноманітні шляхи їх вирішення. Долаючи випробування, самовдосконалюєшся. Проблема — то завжди можливість змінитися, стати кращим.

Викладіть свій погляд на цю проблему.

На мою думку, будь-яка проблема — це випробування, а різні люди неоднаково їх долають.

Для одних це змога змінитися на краще, стати сильнішим, упевненішим. Для інших певне випробування долі стає фатальним. Не вірячи у власні сили, вони або й не намагаються розв'язати проблему,

або після кількох невдалих спроб занепадають духом, опускають руки, не шукають іншого шляху подолання перешкод.

Прикладом того, як під тягарем нерозв'язаних життєвих проблем людина може поступово деградувати, перетворитися на «пропащу силу», може слугувати герой роману «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» Панаса Мирного та Івана Білика Чіпка Вареник. Утративши землю та зневірившись у справедливості влади, Чіпка пішов злочинною дорогою.

Взірцем подолання випробувань долі, загартування характеру є життя та творчість української поетеси Лесі Українки. Борючись із недугою, вона довела всьому світові, що будь-які труднощі можна подолати. Лесі допомагало в цьому життєве кредо, яке вона пронесла, як свічку, дорогою життя:

Так! я буду крізь сльози сміятись,
Серед лиха співати пісні.
Без надії таки сподіватись,
Буду жити! — Геть думи сумні!

На прикладі з власного досвіду я переконалася, що людина, гідно долаючи складні проблеми, стає сильнішою, більше вірить у свої сили, глибше відчуває підтримку людей. Так, моя мама, ще не повністю одужавши після аварії, почала вести активний спосіб життя: через півроку повернулася на роботу, до своїх учнів та колег, які їй у всьому допомагали.

Отже, кожна проблема — це можливість змінитися. Якими будуть зміни, залежить передусім від самої людини: якщо вона сильна духом, то зміни будуть на краще, а якщо ж слабка — на гірше.

Підтримайте або спростуйте думку китайського філософа Лаоцзи: «*Довгий шлях починається з першого кроку».*

Прочитайте наведений текст.

У кожної людини свій життєвий шлях. Він не починається одразу з перемог, досягнень. Жодна ідея не може реалізуватися миттєво. Будь-які справи мають свої витоки. Зі старту, першого кроку починається шлях до незвіданого.

Викладіть свій погляд на цю проблему.

Я погоджуюся з китайським філософом Лаоцзи, який сказав: «Довгий шлях починається з першого кроку». Більшість із нас прагне

бути успішним, але не всі досягають своєї мети. Річ у тім, що лише одиницям притаманні потрібні для цього риси характеру: цілеспрямованість, рішучість, упевненість, здатність сконцентруватися й повністю присвятити себе справі.

По-перше, початковий крок є найважливішим, адже на шляху до здійснення своєї мрії часто доводиться боротися із самим собою: ми вимушені робити те, чого не хочемо, і відмовлятися від того, що робимо із задоволенням.

По-друге, саме перший крок зазвичай і стає мотивацією для подальших дій, а рішучий, вдалий початок здатен надихнути на великі звершення.

Прикладом може слугувати біблійний герой Мойсей, який намагався врятувати єврейський народ, звільнивши його від рабства. Іван Франко у своїй поемі «Мойсей» описав довгий сорокарічний шлях блукань пустелями колишніх рабів-євреїв, яких пророк повів за собою в пошуках «землі обіцяної», кращої долі.

Цікавим прикладом із життя є видатний боксер, наймолодший абсолютний чемпіон світу Майк Тайсон. Він народився в неблагонадійній родині в одному з кримінальних районів Нью-Йорка. До тринадцяти років хлопець був хуліганом, доки не потрапив до спецшколи для неповнолітніх злочинців. Там Майк попросив учителя фізкультури (колишнього боксера) стати його тренером. Зробивши крок назустріч спорту, юнак назавжди змінив своє життя. З того моменту він повністю присвятив себе тренуванням, згодом здобувши титули, визнання та любов фанатів.

Отже, довгий шлях, безперечно, починається з першого кроку. Головне, зробити його назустріч своїм мріям, адже кожна по-справжньому успішна людина робить себе сама, пройшовши тріумфальний шлях до успіху.

ПРИКЛАДИ З ЛІТЕРАТУРИ ТА ІСТОРІЇ

Тема	Приклад з літератури	Приклад з історії
Образа	Пригадаймо Мавку з «Лісової пісні» Лесі Українки. Героїня, незважаючи на зраду коханого, благає Лісовика, щоб той перетворив хлопця – вовкулаку знову на людину, не думає про помсту Килині чи матері Лукаша, які завадили її щастю. Лісова красуня, маючи можливість покарати, прощає всіх.	прикладом може слугувати Авраам Лінкольн, видатний президент Америки. Своє спілкування з людьми він будував таким чином, що не тільки не уникав спілкування з неприємними людьми, але й відповідав на неприязнь до себе людяним ставленням. Так у розпалі передвиборчої боротьби за президентство А.Лінкольн зіштовхнувся з дуже підступним, рішучим та впливовим опонентом -Чарльзом Совордом. Ця людина використовувала будь – яку можливість, аби висловити своє негативне ставлення до майбутнього президента Америки. Проте Лінкольн, перемігши, запросив Соворда очолити один вз важливих постів у своїй адміністрації. Останній був уражений ставлення до себе, служив в адміністрації Лінкольна вірою та правдою.
Туга за батьківщиною	прикладом на підтвердження цієї тези є життя Г.Многогрішного з роману І.Багряного «Тигролови». Коли Григорій втік з потягу та опинився в тайзі, він постійно відчував тугу за Батьківщиною,	

	незважаючи на те, що знайшов прихисток в українській родині, де шанували народні традиції та звичаї. Герой страждав від того, що на Україні лишилися його рідні та друзі, а для нього дорога додому закрита	
Від безділля	Пригадаймо сина Крячка з п'єси О.Коломійця «Дикий Ангел»: хлопець зростав егоїстом, не працював, не навчався, пив – гуляв за батьківські кошти і врешті – решт опинився в міліції.	
Багатство – перетворює у морального урода	Яскравим прикладом на підтвердження моїх думок є життя головного героя п'єси І.Карпенка – Карого «Хазяїн» Т.Пузиря. Щоб більше заробити й зекономити Терентій Гаврилович менше платить селянам, погано їх годує, іде на махінацію з вівцями, навіть прагне видати доньку за багатого поміщика, незважаючи на те, що дівчина кохає бідного вчителя.	
Совість	Так у творі Ф.Достоєвського «Злочин та покарання» головний герой Раскольников через те, що йому не вистачало	Якщо в людини немає совісті, то вона скоїть злочин та буде спокійно далі жити, насолоджуючись життям. Наприклад, усім відомий Комод,

	коштів на існування, обдумує й здійснює вбивство лихварки. І саме совість примусила героя зізнатися в скоєному та отримати спокій його душі. Не зважаючи на те, що Раскольников опинився на каторзі, він почувався спокійним, навіть щасливим від того, що розповів про свій злочин.	щоб стати імператором, підступно вбиває батька – Марка Авріелія- і живе без мук совісті, радіє життю.
Розум (знання)	Головний герой твору Даніеля Дефо Робінзон Крузо, опинившись на безлюдному острові, завдяки своїм знанням зміг вижити. Він побудував хижу, зумів здобути їжу, захиститись від диких тварин.	А для Аристотеля прагнення багато знати, відкрити щось нове було сенсом життя. Він не переймався через те, що був бідним, бо вважав, що саме знання – найголовніший скарб.

Доброта/ Людяність	Задумувалась у свій час над цією проблемою й Ольга Кобилянська. У своєму творі «Людина» вона на образі Олени Ляуфлер допомагає нам зрозуміти, що справжньою людиною є та, яка дотримується моральних принципів і не пасує перед труднощами, яка прагне щастя іншим. І не зважаючи на те, що Олена виходить заміж з розрахунку за лісничого Фельса (її батьки й сестра могли б опинитися на вулиці без засобів для існування), вона залишається Людиною, бо думає не про себе, а про майбутнє благополуччя рідних.	Усі ми пам'ятаємо мати Терезу, яка присвятила себе служінню людям. Заснувавши Орден Милосердя, вона спрямувала свої сили на допомогу всім стражденним: спочатку навчала дітей, потім організувала для притулок для бездомних , кинутих хлопчиків та дівчаток, відкрила лікарню для бідних. І всі у світі (і той безпорадний хворий, що помер на руках мати Терези, і ми) пам'ятають цю тендітну жінку, яка стала для кожного взірцем великої Людини.
Рідна мова	Прикро, що й сьогодні серед українців середнього віку(особливо в нашому регіоні) є мазайли, які, як Мина з п'єси М.Куліша, вважають, що рідна мова ні їм ні дітям не потрібна, не намагаються її вивчити. Вони не розуміють, як і Мазало, простої істини: якщо ти – громадянин України, то мусиш знати рідну мову.	
Колективна	Пригадаймо п'єсу І	Чи зміг би Сталін(окрема

свідомість (комунізм))/ Влада однієї людини.	Кочерги «Свіччине весілля»: Київ знаходився під владою воєводи, який, приховавши грамоту про відміну заборони палити світло, зробив життя ремісників нестерпним. Кияни підняли повстання проти свавілля литовця й здобули світло. Вони вірили в краще й доклали спільних зусиль, щоб змінити своє життя.	особистість) сам виграти війну?Ні! Якби не стратегічні плани офіцерства, мужність, героїзм та винахідливість бійців, саможертовність та відданість людей в тилу ворога, не подолали б ми ворогів. Чи зміг би Хрущов самотужки запусти в космос перший супутник? Ні! Лише розум учених, колективна праця конструкторів, відкрила людині дорогу в космос
Книги (змінити життя)	Про роль книги в житті людини йдеться і в романі П.Загребельного «Диво».	Малий Ярослав ріс хворобливим, кульгав на одну ногу. Князь Володимир не брав його в походи, не навчав військовій справі. У хлопця була лише одна розрада: читання книжок. Любов до книги, а згодом отримані знання зробили з Ярослава Мудрого найосвіченішу людину. Ставши князем, він дбав про розвиток освіти в Київській Русі, побудував Софію Київську, зібрав першу бібліотеку.
Заздрість	Схожу історію ми знаходимо у творі О.Кобилянської «Земля». Сава заздрить Михайлові через те, що у спадок старшому братові дістанеться батькова земля. Саме заздрість штовхає Саву на злочин: він вбиває брата, щоб стати єдиним спадкоємцем. Цей вчинок молодшого брата руйнує й	Пригадаймо Цезаря та його синів. Молодший брат заздрив старшому через те, що той посів на троні й правив країною. І ця заздрість пережила щастя життя: через деякий час старший брат помер.

	щастя Анни,життя її дітей.	
Мистецтво		Під час Великої Вітчизняної війни Гітлер, намагаючись прославити себе, дбаючи про власні інтереси, намагався за допомогою своїх прислужників ввезти з усіх країн шедеври світового мистецтва і не зважав на те, що вони мають велике значення для певної нації. Коли німці стояли під Києвом, небайдужі люди, службовці київських музеїв рятували Софію Київську й Андріївську церкву від шалених німецьких бомб, обкладаючи будівлі мішками з піском, рятували експонати й цілі музейні виставки, евакуюючи їх в більш безпечні місця. Кияни відчували й бачили красу мистецтва, вони цінували надбання минулих поколінь.
Чесність	От хоч би дії одиного із головних героїв п’єси І.Кочерги «Свіччине весілля» князя Ольшанського. Меланка не відповідала йому взаємністю. А Ольшанський намагався силою залишити дівчину біля себе, але не став щасливив від того, бо Меланка загинула під час пожежі в його палаці, коли почалось повстання ремісників.	

Проблема збереження природи	У своїй поемі «Чорнобильська Мадонна» Іван Драч розповідає про найстрашніше зло, яке було заподіяно людиною природі – аварію на атомній станції. Через недбале ставлення до своїх обов'язків, халатність, власні амбіції трапився вибух, який вплинув на життя усього живого. Письменник застерігає нас від необдуманих кроків, помилок, закликає берегти довкілля.	І в історії розвитку людства є чимало прикладів тому, як науковий прогрес призвів до трагічних наслідків. По закінченні ІІ світової війни американці, які на той час вивчили властивості атома, скинули на Хіросіму та Нагасакі атомні бомби. Ідучи на цей крок, уряд США переслідував власні амбіції та не думав про наслідки бомбардування.
Страждання – діяльність	Пригадаймо історію головного героя повісті Федора Достоєвського «Злочин і покарання» Г.Раскольникова. Власна філософія та обставини життя змусили героя скоїти вбивство лихварки, проте совість не давала спокою Раскольникову, він уникав спілкування з людьми, через деякий час захворів. Страждання героя теж призвели до дії. Він вирішив зізнатися в скоєному злочині, тим самим позбавився душевних мук.	І на підтвердження цієї думки можна навести приклад з життя Клеопатри, яка була в розпачі після смерті чоловіка. Але щоб далі жити й приносити користь рідній країні, вона одружується із його сином, тим самим забезпечує мир у країні.
Освіченість	Пригадаймо пана сотника із повісті Г.Квітки –	

	Основ'яненка «Конотопська відьма». Незважаючи на те, що Забрьоха мав чин сотника(посада йому дісталася в спадок від батька), був неосвіченою людиною: не вмів писати, читати, рахувати. Це й зумовило його цілковиту залежність від свого писаря, який і козаків рахував, і листи писав, і допомагав одружуватись сотнику, і … робить усе, щоб усунути того з посади.	
Справедливість/ Образа/ Доброта	Пригадаймо Мавку з «Лісової пісні» Лесі Українки. Героїня, незважаючи на зраду коханого, благає Лісовика, щоб той перетворив хлопця знов на людину, не думає про помсту Килині чи матері Лукаша, які завадили її щастю. Лісова красуня, маючи можливість покарати, прощає всіх.	
Помилка у житті	Героїні Шевченкових творів Катерина і Ганна по-різному заплатили за допущені у молоді роки помилки. Перша по кількох місяцях поневірянь із малою дитиною, не знайшовши підтримки і співчуття, вчинила	Моє ставлення до проблеми підтверджує ще й інший приклад. 26 квітня 1986 року сталася аварія на Чорнобильській АЕС, яка разом із радіаційним пилом рознесла по світі біль і горе. Дорогою ціною Україна платить за помилки тих, хто спроектував і збудував станцію на березі Прип'яті, де, на думку

	самогубство, а сина залишила напризволяще, щоб він сирітським життям спокутував її гріх. Обманута Ганна зробила по-іншому: вона підклала свого сина під двері хати, в якій жило бездітне подружжя, а сама через кілька днів попросилася до них наймичкою. Наймичкою прожила весь вік, наймичкою вважав її Марко, сама вважала себе наймичкою, тому і відмовилася бути посадженою матір'ю на весіллі юнака, бо боялася викрити себе чимось. Тільки перед смертю їй вистачило сили зізнатися у скоєному.	багатьох учених, цього не можна було робити. Не хотів би відчути себе на місці й тих, хто керував експериментом і допустив помилку під час випробовування реактора. Переконаний, що такі помилки ведуть людство до самознищення.
Доброта/Добре слово	Іншим доказом є, на мою думку, Чіпка Вареniченко із роману «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» Панаса Мирного. Грубі й образливі насмішки, які довелося зносити малому Нечипору, жорстоке ставлення матері, пригнобленої безпросвітною роботою, обман і сваволя з боку волосної влади перетворили шукача справедливості на запеклого злочинця. Мудрим і повчальним є й інше прислів'я: «Слово –	Прикладом є життя і діяльність Матері Терези, яка добрим словом і ділом допомагала тим, хто опинився в біді. Разом із помічницями вона приходила до приречених і зверталась до них з такими словами, які втамовували душевний біль, давали розраду і надію. Ще за життя її називали святою, а кількість прихильників та однодумців відчутно зростала.

	не горобець: вилетить – не впіймаєш».	
Талант/Праця	Український мандрівний філософ і поет Григорій Сковорода сформулював ідею «сродної праці», яка, на мою думку, тісно пов'язана із талантом людини. Кожен із нас народжується з особливим, притаманним тільки йому обдаруванням, і якщо така людина зуміє реалізувати свої здібності, то вона відчуватиме задоволення від життя і праці. Саме цю думку покладено в основу байки «Бджола і Шершень».	Дуже часто талант відіграє вирішальну роль у долі людини. Згадаймо хлопчика-сироту, який, завдяки своєму природному таланту до малювання, зміг вирватися із кайданів кріпацтва і стати студентом Петербурзької академії, а згодом – Великим Кобзарем, пророком українського народу.
Музика	У повісті В.Короленка «Сліпий музикант» розповідається про те, як музика допомогла головному героєві, сліпому юнакові, безпорадному і безталанному, знайти себе в житті і стати корисним для людей. Через музику сліпого кобзаря він зрозумів, що його особисте горе ніщо в порівнянні із стражданням сотень і тисяч нещасних. Ставши відомим музикантом, він відчув радість життя і свою потрібність іншим людям.	Наш земляк, всесвітньовідомий піаніст Святослав Ріхтер завдяки наполегливій праці здобув широке визнання і славу. Почувши вперше музичні твори від свого батька, органіста лютеранської церкви, він закохався в музику на все життя. Його віртуозне виконання підкорювало серця мільйонів слухачів.

	Музика зробила із немічного каліки повноцінну, духовно багату людину, яка змогла подолати своє горе.	

Тема твору	Приклад з літератури
«Погано,що порожні храми, ще гірше – пустота в серцях»	Зачарована Десна – Довженко Мойсей – Франко «Україна в огні» (фашизм) – Довженко
Зрада	«Маруся Чурай» (Грицько) – Л.Костенко «Тіні забутих предків» (Палагна) – Коцюбинський Я(романтика) – Хвильовий «Україна в огні» – О.Довженко Лісова пісня –Л. Українка «Чорна рада» Куліш
Підступність і конкуренція	«Мартин Боруля» – Карпенко Карий Мина Мазайло – Куліш «Чорна рада » (Брюховецький) – Куліш «Катерина» – Шевченко «Вершники» – Яновський «Земля» -Кобилянська «Місто « – Підмогильний

Патріотизм	«Любіть Україну» – Сосюра «Україна в огні» – Довженко (запорожець Заброда) «Тигролови» Багряний «Камінний хрест» Стефаник «Гімн» – Франко «Зачарована Десна» Довженко Вірші Шевченка «Чорна рада» – Куліш (Шрам) «Лебеді материнства» Симоненко Два кольори – Малишко
Доля	Україна в огні – Довженко Катерина – Шевченко Тигролови – Багряний «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» – Мирний Земля – Кобилянська
Розкіш спілкування	«Мина Мазайло» Куліш «Момент» Винниченко «Людина» Кобилянська
Закони моралі	Маруся Чурай – Костенко Хіба ревуть воли.. – Мирний «Кайдашева сім'я» – Нечуй-Левицький Тигролови – Багряний
Совість	Хіба ревуть воли.. – Мирний Я (Романтика) – Хвильовий «Україна в огні» -Довженко

	«Земля» Кобилянська «Всякому місту звичай і права» – Сковорода
Життєва помилка	«Місто» – Підмогильний «Хіба ревуть воли..» Мирний Я(романтика) – хвильовий «Подвійне коло» – Яновський «Катерина» – Шевченко
Бідність і багатство	Леся Українка: «В мужика землянка вогка, а в пана – хата на помості» Маруся Чурай (Маруся і Галя) – Костенко Земля – Кобилянська Інститутка – Вовчок «Хазяїн» – Карпенко-Карий
Традиції та звичаї	Наталка Полтавка – Котляревський Маруся – Г.Квітка-Основ'яненко Тіні забутих предків – Коцюбинський Зачарована Десна – Довженко Тигролови – Багряний Маруся Чурай – Костенко «Кайдашева сім'я» – Нечуй Левицький
Кохання і ненависть	«Маруся Чурай» – Костенко «Хіба ревуть воли…» – мирний Маруся – Г.Квітка-Основ'яненко Тіні забутих предків – Коцюбинський Наталка Полтавка – Котляревський

	Лісова пісня – Л. Українка «Місто» – Підмогильний
Батьківське піклування і материнська любов	«Хіба ревуть воли…» – Мирний «Максим Гримач» вовчок «Маруся» – Квітка-Основ'яненко Наталка у Шевченка Тигролови -Багряний
Своєрідність характеру	«Я(романтика)» – Хвильовий Кайдашева сім'я – Нечуй-Левицький Земля – Кобилянська (брати Сава та Михайло)
Добро і зло	«Камінний хрест» – Стефаник «Україна в огні» – Довженко «Чорна рада» – Куліш
Ідея, до якої йдеш	«Місто» Підмогильний «Я(романтика)» – Хвильовий «Хіба ревуть воли..» – Мирний «Людина» – Земля
Щастя	Сковорода: «Бути щасливим – пізнати себе чи свою природу, взятися за споріднене діло і бути з ним у злагоді» «Україна в огні» Довженко «Тіні забутих предків» Коцюбинський «Наталка Полтавка» – Котляревський Тигролови – багряний («Сміливі – завжди щасливі»)
Завзяття і праця	«Кам'яний хрест» Стефаник «Місто» Підмогильний

	«Бджола та шершень» «Земля» Кобилянська «Хазяїн» Карпенко – Карий
Життя – мистецтво	«Інтермецо» – Коцюбинський «Момент» Винниченко
Дружба, взаємовідносини	«Хіба ревуть воли..» «Місто» – Підмогильний
«Потрібно цінувати те, що маєш. А не те, про що мрієш»	«Місто» – Підмогильний «Маруся Чурай» – Костенко «Момент» Винниченко «Земля» Кобилянська
Пісня	«Наталка Полтавка» – Котляревський «Маруся Чурай» Костенко